

Vuit segons de felicitat, només.

Josep Lluís Sirera

Universitat de València

Nascut el 1959, Gerard Vázquez s'inicia en el teatre tot al llarg de la dècada dels vuitanta del segle XX; durant aquests anys, va consolidant la seua formació teatral, la qual cosa el durà a poc a poc cap al terreny de l'escriptura dramàtica; tot i això, la seua producció no començarà a ser coneguda a bastament fins avançada la dècada següent. Es tracta, doncs, d'una trajectòria si fa no fa atípica, en tant quant les obres en les quals ell mateix es reconeix (les escrites de l'any 1994 ençà, com podem comprovar als *curricula* seus que poden consultar-se a internet) han estat precedides d'un llarg procés d'aprenentatge, tant pel que fa a l'escriptura estricta com al domini d'altres aspectes de la professió teatral, molt en especial la direcció d'escena. Aquesta trajectòria el singularitza en relació a unes promocions d'autors (els dels anys noranta) que es caracteritzarien per un inseriment relativament primerenc en el món de l'escriptura. Altrament, el connectaria amb els autors de promocions anteriors: el situats a mig camí entre les acaballes del teatre independent (darrerries dels setanta) i el teatre dels anys vuitanta¹; autors tots ells dotats d'una forta personalitat i trets distintius molt marcats (raó per la qual no podríem parlar d'un grup més o menys homogeni sinó de la suma d'individualitats coincidents en el temps), tot i que condemnats per les circumstàncies de la vida teatral del període a una desubicació molt característica: fidels a unes pautes d'escriptura, i a una escriptura *compromesa* en un sentit ampli, romandran més o menys al marge dels corrents dominants entre els autors posteriors. Remetem en qualsevol cas a la bibliografia indicada a la nota [1] per a majors precisions², així com –pel que fa al

---

¹ Sobre aquests autors vid.: Josep Lluís SIRERA: «Una escriptura dramàtica per als noranta (Notes de lectura)», *Caplletra*, n.º: 14 (1993), pp. 31-48; Carles BATLLE: «La nova dramaturgia: de la perplexitat a la diversitat», *Caplletra*, n.º: 22 (1997), pp. 49-68; C. BATLLE: «Drama català contemporani: entre el desert i la terra promesa», en: Francesc FOGUET i Pep MARTORELL: *L'escena del futur. Memòria de les arts escèniques als Països Catalans (1975-2005)*, Lleida, Arguments, 2006, pp. 75-102; també, María-José RAGUÉ-ARIAS: *¿Nuevas dramaturgias? Los autores de fin de siglo en Cataluña, Valencia y Baleares*, Madrid, INAEM, 2000. En aquesta darrera obra, la fitxa biobibliogràfica sobre Gerard Vázquez, a les pp. 315-317.

² Així com a la Tesi de Doctorat de Xavier Puchades *Renovación teatral en España entre 1984-1998 desde la escritura: puesta en escena y recepción crítica*, llegida a la Universitat de València en març del 2006, capítol 1: “La renovación de la escriptura dramàtica en el sistema de producció y programació

propi Gerard Vázquez– a la informació inclosa dins la nostra secció i en altres webs rellevants³.

Hi haurà prou, si de cas, a indicar que en els darrers temp, l'escriptura de Gerard Vázquez ha anat guanyant –de forma merescuda– reconeixement, mercès sobretot (almenys des del meu punt de vista) a un parell de textos que són del millor que s'ha publicat en el teatre català en aquest segle que tot just comença: *El somriure del guanyador* (2001) i *Uuuuh!* (2005)⁴; els premis obtesos per tots dos, i que figuren al curriculum d'aquesta mateixa secció, no són sinó un just reconeixement a una trajectòria sòlida i coherent que s'ha vingut combinant amb una important tasca al front de la sala barcelonesa *Versus teatre*, un dels referents indiscutibles del teatre alternatiu barcelonès a hores d'ara.

Acabada d'escriure el 2001, *Numbert* crida poderosament l'atenció –més enllà del seu títol paradoxal («Monòleg per a dos o més actors»)– per la seua suggestiva combinació d'alguns dels elements que determinen l'escriptura de Vázquez: la presència d'uns personatges situats en la marginalitat artística o social (la seua esplèndida versió, dramàtica i teatral, de *La Strada* de Fellini és pràcticament contemporània), o –sobretot– la cerca desesperada i contra rellotge (en aquest cas concret, seria més correcte parlar de «per sobre el temps») d'una resposta que mai no arriba: *El somriure del guanyador*, del 2001, seria el seu exemple més reeixit. I, en fi, una intertextualitat curulla d'ironia, però que no acaba mai de distanciar-se dels seus personatges, ben a l'inrevés: en la majoria de les seues obres, és clara l'empatia que Vázquez manté amb ells, a causa de la seua marginalitat o –si es prefereix– atipicitat. Direm, de passada, que si ironia i intertextualitat són al capdavall característiques comunes a la majoria dels dramaturgs actuals (i no sols als catalans), aquesta *empatia* és molt menys freqüent entre ells.

---

teatral de Madrid, Barcelona y Madrid en los años ochenta y noventa: puesta en escena y recepción crítica”.

³ A més dels materials que apareixen a la nostra revista en xarxa *Stichomythia*, en la secció «Monografías de autores contemporáneos» (<http://parnaseo.uv.es/Ars/Autores/Vazquez/Vazquez.html>), és fonamental la web de *Versus Teatre* (<http://www.serviart.com/web/versus/>), on podrem trobar informació tant d'aquest autor com de la sala de teatre esmentada. Informació en línia sobre part de les obres de Vázquez pot trobar-se així mateix a la «Base de dades de dramaturgia catalana contemporània» de l'Institut del Teatre de Barcelona (<http://www.diba.es/sgae/>).

⁴ La primera d'elles, publicada a Barcelona, Edicions 62 (L'Escorpí teatre), 2002. La segona, també a Barcelona, per Proa, 2005.

Entrant ara en l'obra, el primer que trobarem és que la seua estructura és d'una gran senzillesa⁵: el protagonista (*Numbert* de nom) relata a un invisible i mut (però no pas desproveït de trets atributius: sabem, per exemple, que ha de tractar-se d'una persona amb importants coneixements matemàtics) interlocutor, la seua biografia. que apareix marcada –millor: dominada– per la cerca incansable de la Dona (així, amb majúscula) que un dia va tenir la sort de trobar i que va perdre sens dubte quan més la necessitava.

Aquest relat se'ns ofereix intercalat amb altres situacions que es desenvolupen en èpoques diferents i que són protagonitzades per un *altre* Numbert (*Numbert 2*); aquestes situacions es desenvolupen durant tot el segle XX, des de la Primera Guerra Mundial fins el triomf d'internet. Una multitud de facetes que abarquen la pràctica totalitat de la història d'aqueix segle: la Gran Guerra, la Revolució Russa, l'expansió capitalista dels anys vint i la crisi del vint-i-nou, el triomf dels règims nazi i estalinista, la Segona Guerra Mundial, la Guerra Freda, el procés de desestalinització de la Unió Soviètica, el moviment hippy, l'arribada de l'home a la Lluna, el desenvolupament del capitalisme actual, la fi de la Unió Soviètica, les massacres per motius ètnics a l'Àfrica o l'expansió d'internet ja esmentada.

Multiplicitat d'històries, doncs. O potser no: perquè, en realitat, totes les històries que representa *Numbert 2*, sempre adreçant-se a interlocutors muts i desconeguts, tenen molt en comú amb allò que ens conta *Numbert 2*: darrere la brutalitat de la guerra, de l'especulació financera o d'un procés més o menys suposadament revolucionari, ens trobem davant una mateixa realitat de base: la necessitat de buscar-la,

---

⁵ Senzillesa estructural no suposa, per descomptat, facilitat o elementalitat argumental. Transcripció, perquè es pugui comparar amb el que jo afirme al respecte, la sinopsi que d'aquesta obra ens ofereix Ragué-Arias (op. cit., pp. 316-317):

En la cubierta de un buque transatlántico viaja un hombre –Numbert– que ha ejercido varios oficios y que habla a alguien que no vemos de sus problemas laborales y políticos del momento. El motivo recurrente es el haber sido abandonado por Blanche. Ha estado en la cárcel, como anarquista acusado de haber matado a la emperatriz Elisabeth de Austria. Ahora es un gran inversor que empezó a partir de cero. En este largo monólogo, pasa ante el lector / espectador el mundo psicológico del protagonista y sus recuerdos de la guerra, de su afición al golf, del fascismo, de la Guerra Mundial... los recuerdos de su expulsión del Partido, de su tarea como espía doble de la CIA y el KGB, su desencanto. Todo está entre la fantasía y la realidad. El sentimiento que domina al protagonista es el de no haber sabido encontrar a Blanche. La metáfora se apoya también en dos objetos relacionados con este personaje: un cuadrado del mar y una piedrecita.

Davant tantes discordàncies, el més adient és, sens dubte de cap mena, llegir directament el text.

de buscar aqueixa Dona que un dia va acollir al seu si al desdoblament –però, pel que acabe de comentar, únic– protagonista⁶.

Quina és, però, la història d'amor que Numbert i aqueixa Dona van viure? Entra en joc ací la ironia abans al·ludida. Una ironia que se'ns va fent present a poc a poc. Des dels primers mots que el personatge (un «home baix d'aspecte inquietant i misteriós»⁷) pronuncia: «Tothom es pensava... que jo era mut», i que deixen pas a una catàrta de molts barrejats amb una obsessió pel còmput numèric de totes les magnituds que s'hi posen al seu abast. I és mitjançant aquesta catàrta i aquesta pluja de xifres com ens anem assabentant que Numbert era el darrer de set germans (per això, ens aclarirà, el seu nom té set lletres) que van quedar-se orfes molt d'hora, i que s'hi dedicaven –a les ordres del major de tots ells– a les tasques mineres.

Voluntàriament mut, va aprendre aviat el valor de la discreció, cosa que el permetia, de passada, no haver de cantar l'horrible cançoneta amb que els altres sis germans acompanyaven llur marxa quotidiana cap a la mina i el retorn a l'hogar familiar, plaçat al bell mig del bosc... Aquesta monotonia no es trencaria, ens conta, fins el dia que, de retorn a la llar, van trobar-s'hi una noia, de nom Blanche, que els va demanar refugi i protecció, car després de la mort del seu pare, la seua madrastra no sols l'havia fet fora de casa seua sinó que, fins i tot, volia assassinar-la.

La generosa acollida que la noia rep de tots set, no farà sinó engrandir l'esquerda entre Numbert i els seus germans; condemnat pel seu paper de mut a no poder parlar mai amb la jove, com els seus germans sí feien, haurà de ser ella la que un dia –en riure's d'un acudit visual de Numbert («l'acudit 88» com ell el denomina), que els seus germans mai no havien arribat a entendre–, li manifeste que sent per ell un especial sentiment d'afecte. Aquest colpidor descobriment, però, li servirà de ben poc al protagonista, ja que la jove un bon dia marxarà de la casa, la qual cosa els germans atribuiran a causes ben diverses, però ben reconeixibles per a nosaltres: «"S'ha mort per menjar fruita passada." "Se n'ha anat amb un home molt alt... i molt ric que ha vingut a buscar-la"»...

---

⁶ Com és natural, la multiplicitat de tasques en què s'embarca *Numbert 1* i el temps tan dilatat en què se succeeixen, ens du a parlar d'un personatge falsament unitari: ell i *Numbert 2* són, doncs, personatges polimòrfics, dotats d'una aparent –però enganyosa– unitat (més visible, és clar, en *Numbert 1*) i, fins i tot, addicionables fins arribar a constituir una sola entitat personal; d'ací, com és lògic, que hom pugui parlar de *monòleg*.

⁷ Totes les cites d'aquesta obra han estat extretes del text que es troba publicat en aquesta secció de *Stichomythia*.

Arribats en aquest punt, que com podem adonar-nos no és sinó una relectura en clau irònica del celebèrrim relat de *Blanca Neus i els sets nanets*, Vázquez introduirà un gir radical a la història. I la convertirà en una grandiosa història d'amor impossible amb les seues gotes d'erotisme. I és que el germà suposadament mut (*Numbert 1*) se n'enamorarà pregonament de la jove, que el correspondrà –com veurem– fugaçment. I és que, malgrat tot, ens trobem davant una relació sense futur:

Quan vaig entrar, estava nua. Sense roba, m'entén? Una dona nua és... té uns... Ha vist mai cap d'aquests quadres o estàtues que...? Doncs és el mateix, però de carn. M'hi vaig acostar, i ella em va agafar i em va estrènyer, així, contra el seu cos. Jo tenia la cara enganxada al seu... al ventre, però més avall. Feia tan bona olor! És com una barba, però més suau. Així vam estar vuit segons! (*Poc a poc es posarà a plorar.*) Només he sabut què és ser feliç durant vuit segons! No és gaire. Després vaig obrir els ulls i vaig veure que tenia la maleta al seu costat. No m'ho podia creure! Aquella abraçada... S'estava acomiadant de mi! Vaig aixecar la cara decidit a parlar-li... Vaig obrir la boca... Ni una paraula... Vaig fer tota la força que vaig poder... Res... M'havia quedat mut! Mut de debò! Ella es va posar el seu vestit blanc i abans de sortir va dir: «Hauríeu de canviar tant que... Adéu.»

Vuit segons de felicitat que transformaran Numbert i el duran a prendre la decisió més important de la seua vida: partir en busca de la seua Blanche, de la seua «Blanqueta».

Estratègicament plaçat aquest fragment al bell mig de l'obra, la segona part consistirà precisament en la cerca desesperada d'aqueix ideal femení. En aquest camí, Numbert coneixerà la presó, haurà de tornar a aprendre a parlar i necessitarà –al remat– créixer com a persona, ja que no li serà possible en quant al físic: l'amor esdevé així el motor d'un procés educatiu i formatiu.

I no sols en el seu cas: perquè d'aquest moment ençà anirem entenent que la cerca de Numbert 1 i dels múltiples Numbert 2 que ens surten al pas no és sinó la mateixa cosa: la de la «deessa Blanca». Una cerca que és capaç de despertar els instints més destructius que poblen la història del segle XX, però també d'estimular els avenços científics:

Ara sí que la trobarem. (...) Que ara sí que la trobarem! Tinc accés a tot, a on sigui, puc veure-ho tot, comunicar-me amb tothom. (...) Que em puc comunicar amb tothom! Tinc tot el món ficat aquí, sis mil milions de persones amb totes les dades actualitzades, i hi puc parlar com si fossin aquí

davant. (...) Que hi puc parlar com si fossin aquí davant! És una xarxa infinita, i ella és a dins. Tot és a la xarxa. (...) Que tot és a la xarxa! Només cal navegar-hi fins a trobar-la. (...) Que només cal navegar! (...) No! Na-vegar! La puc trobar fent servir només un dit. (...) Que només cal moure un dit! (...) No! Amb un dit! Fixa-t'hi. Escribe el seu nom: b, l, a, n, c, h, e, Blanche i... *(Pitja la tecla enter.)*

D'aquesta forma, la història de la Humanitat contemporània vindria ser vista, des de la perspectiva del protagonista, com una lluita desesperada contra el temps, a la persecució d'aqueixos vuit segons de felicitat que va viure el nostre protagonista, abraçat a la Dona i amb « la cara enganxada al seu... al ventre, però més avall.»

Afegim-hi, per cert, que segons ens apropem a la fi de l'obra, anem prenent consciència del perquè de les confidències del personatge, alhora que s'hi dona cabuda de nou a la visió irònica de l'autor, basada altre cop en una intertextualitat palesa, ara més aviat de caire cinematogràfic:

He decidit que quan em trobi amb la Blanche no li diré cap paraula. Les paraules no serveixen, s'acaben. Els números no. Els números no s'acaben mai. Només amb un número es pot dir el que jo li vull dir a la Blanche quan la trobi. Un número especial... que ho digui tot... A mi m'agraden els números però vostè, com que és matemàtic, els coneix de debò... Val que vostè era un professor molt savi i jo venia i li preguntava quin és el número màgic, el millor, i vostè em deia: és aquest, i jo, a canvi, li explicava l'acudit 88? Vol Jugar?

[...]

Em dirà quin és el número? No cal que sigui ara. Ja sé que haurà de fer el seus càlculs. Demà, si vol... Perquè Blanche m'estarà esperant al port. Serà bonic, oi? Ja veurà quan la hi presenti. Vull que la conegui. Li agradarà, li agradarà tant... Per molt que li digui, no es pot imaginar... M'esperarà entre la gent. 50.000 persones! *(Va reproduint amb gestos el que explica.)* S'haurà enfilat en una caixa perquè la pugui veure millor, amb el seu vestit blanc, llarg fins als peus. En aquesta mà *(La dreta.)* portarà la meua làmpara, i l'aixecarà així, ben amunt, per il·luminar la nit, i a l'altra portarà el quadret de la mar, estrenyent-lo contra el seu cor... Encara el tindrà perquè jo l'hi vaig regalar el dia que se'n va anar... I quan l'abraci, obriré la boca i l'hi diré tot. I vuit segons duraran per sempre!... Serà bonic, oi? *(Veu alguna cosa a l'aigua.)* Miri! Miri! Hi ha trossets de gel surant a l'aigua! Que bonics que són! Podríem agafar-los per refredar el xampany. *(Riu. Respira a fons*

mirant-se l'aigua.) Sap? Al barco hi ha 16 llanxes i 4 bots plegables. En total hi caben 1.178 persones... Però a bord som 2.205... Tot és molt estrany, oi?

La clara ironia ens remet ara, i directament, cap al naufragi del *Titanic* i, per què no?, a la història romàntica que el film d'aquest títol (1997) va estendre als anys noranta del passat segle.

En resum, aquestes apressades notes de lectura al voltant d'aquesta obra de Gerard Vázquez ens permeten apreciar alguns dels recursos més característics del teatre d'aquest autor (densitat intertextual, ironia, empatia cap a un protagonista embarcat – mai no millor dit, en aquest cas– en una cerca impossible, sense que això el descoratge...), alhora que la ironia que destil·la la peça, en projectar-se sobre un tema de fondes arrels literàries (la *quête* de la donzella perduda per la malaptesa del cavaller i que només tornarà a fer-s'hi visible quan aquest haja superat un llarg procés d'aprenentatge i haja depurat i perfeccionat així la seua naturalesa), la dota d'un to genèric: tots els homes, no sols el nan mut de la rondalla infantil, ens trobem immersos en idèntica cerca, amb idèntics (i decebedors) resultats, d'ací que ens trobem davant l'aparent paradoxa d'un monòleg per a dos o més actors i, en qualsevol cas, per a innombrables personatges. Pessimisme en el resultat que no menyscaba l'entusiasme i els mitjans que mobilitzen (ací, com a *El somriure del guanyador* o a *Uuuuh!*, per exemple), els qui emprenen (emprenem?) una búsqueda condemnada d'antuvi al fracàs. Perquè, al capdavall, allò que importa no és tant arribar a la fi del camí com la *quête*, el camí: recórrer-lo és allò que dona aqueixa gran consistència dramàtica que el/s personatge/s de *Numbert* posseeix/en.